

СПИСОК РІДКІСНИХ ВИДІВ СУДИННИХ РОСЛИН, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОХОРОНІ В МЕЖАХ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.Л. Шевчик, А.А. Куземко, Г.А. Чорна

*Канівський природний заповідник, Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України,
Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини*

Складання регіональних списків охоронюваних видів слід розглядати як етап розробки та конкретизації, або регіональної специфікації аутфітосозологічної проблеми в Україні. Логічність цієї процедури визначається такою суттєвою властивістю флори як просторова (хорійна) мозаїчність. Згідно сучасних уявлень про регіональну флору як явище, найбільш відповідним було б складання таких списків для конкретних флор (Толмачев, 1974). Для рівнинної частини України площі, що можуть представляти конкретну флору, співрозмірні кільком сотням квадратних кілометрів. З іншого боку, практика охорони рідкісних видів біоти знаходиться в правовому полі, а тому передбачає задіяння існуючої системи виконавчої влади, що приводить нас до одиниць адміністративно-територіального поділу. Щодо співрозмірності площ, то для згаданих конкретних флор в рамках сучасного адміністративно-територіального устрою найбільш відповідними є площі адміністративних районів (1–2 тис. км²). Ідея складання списків охоронюваних видів саме в такому територіальному розрізі вже висловлювалась (Коніщук, 2004), але її реалізація неможлива без проведення маршрутних флористичних обстежень окремих адміністративних районів. Для цього необхідна велика кількість кваліфікованих виконавців та час. Тому нині стала поширеною практика складання таких списків шляхом узагальнення даних різних джерел по окремих адміністративних областях (Кагало, Сичак, 2002). Сьогодні це єдино правильний, компромісний варіант поступового вирішення названої проблеми, який в разі його реалізації суттєво покращить визначеність головних аутфітосозологічних пріоритетів на місцях.

Розуміння виду, як сукупності географічно, екологічно чи сезонно вікаруючих популяцій визначає необхідність їх збереження як унікальних окремоностей. Це лише одна з умов, що забезпечує перспективу природного потенціалу розвитку рослинного покриву. Дане положення є концептуальним стосовно охорони окремих регіональних популяцій будь-якого виду біоти. Певний рівень автохтонної унікальності кожної з локальних популяцій – це, насамперед, унікальність їх генотипу, який сформувався в ході адаптогенезу. Логічно, що він (рівень автохтонної унікальності) залежить від тривалості адаптогенезу, тобто часу зростання в межах даного регіону. Саме тому пріоритетними в аспекті охорони є рідкісні та погранично-ареальні види природних ценозів, релікти, ендеміки і цілком виправданим є ігнорування багатьох рідкісних видів неофітів.

Принциповим, на наш погляд, є обов'язкове включення в список всіх видів, охоронний статус для яких визначено в більш широких масштабах. В нашому списку вони позначені: Червона книга України – ЧКУ; Червоний список МСОП – МСОП; Європейський червоний список – ЄЧС; додаток 1 Бернської конвенції – Берн.

За нашими попередніми підрахунками, природна флора судинних рослин (без урахування екзотів) в Черкаській області (площа 20, 9 тис. км²) складає близько 2000 видів. Таке високе видове багатство має певну зумовленість. Цей аспект характеристики території потребує окремого розгляду, але в загальних рисах слід відмітити таку особливість як значні флорогенетичні та екологічні відмінності різних частин області. Дотепер в науковій ботанічній літературі не було спроби приведення єдиного списку судинних рослин, які заслуговують на охорону в межах області. Змістовна і важлива в художньому, науково-популярному та науковому аспектах робота В.Г. Собка та І.С. Косенка (2001) стосується характеристики лише видів зі сторінок Червоні книги України, зростання яких достовірно встановлене або ймовірне на Черкащині.

Пропонований нами список складений на основі аналізу даних різних джерел. Обов'язковою умовою потрапляння виду до цього списку є наявність документальних доказів його зростання в межах області. Фактично доведеними ми вважаємо лише ті місцезростання, які цитуються (з вказівкою конкретних прив'язок) у флористичній літературі, а також ті, з яких наявні збори в гербарних колекціях. Нами проаналізовані основні роботи, де цитуються конкретні місцезростання видів для території Черкаської області (Пачоский, 1886, 1905; Яната, 1912; Зеров, 1924, 1976; Фінн, 1924; Підоплічко, 1926; Клеопов, 1928, 1929; Флора УРСР, 1938–1965; Гловацька, 1950, 1952; Корелякова, 1977; Бортняк та ін., 1990, 1991; Шевчик та ін., 1996, 1997; Чопик та ін., 1998; Куземко, 2002; Чорна, 2002), переглянуті збори окремих видів у гербарних колекціях Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАНУ (KW), НБС НАНУ ім. М. М. Гришка (KWHN), кафедри ботаніки Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (KWU), Черкаського обласного краєзнавчого музею (ГЧКМ), біологічного факультету Черкаського педагогічного університету ім. Б. Хмельницького, Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, Канівського природного заповідника. Значна кількість видів приводиться в списку на

основі даних власних польових маршрутних обстежень території області. Одним знаком оклику (!) із вказівкою прив'язки наводяться види, що спостерігалися в єдиному місці зростання, двома (!!)- які відмічалися в кількох локалітетах, або хоч б в одному та є інші докази про їх зростання в декількох місцях.

Созологічна категоризація наводиться за Номенклатурним списком судинних рослин України (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999). Відповідно: 0 – вид зник, або можливо зник (extinct or probably extinct); 1 – вид перебуває під реальною загрозою зникнення (endangered); 2 – вид вразливий, але загроза його зникнення менша, ніж у видів попередньої групи (vulnerable); 3 – види рідкісні, унікальні за своїм статусом (rare); 4 – види, щодо яких недостатньо даних для визначення созологічного статусу, але які можуть належати до групи ризику (indeterminate). Для зручності користування види подано в алфавітному порядку за українськими назвами рослин згідно “Определителю высших растений Украины” (1997). За номенклатурну основу взято зведення по флорі України (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999).

Авринія скельна – *Aurinia saxatilis* (L.) Desv. – (!), 3.
 Аденофора лілієлиста – *Adenophora lilifolia* (L.) Led. ex DC. – (Фл. УРСР, 1961), 3.
 Айстра бесарабська – *Aster bessarabicus* Bernh. ex Rchb. (*A. amelloides* Bess.) – (!), 3.
 Аконіт Роговича – *Aconitum rogoviczii* Wissjul. – (Фл. УРСР, 1953), 1.
 Аконіт шерстистовустий – *A. lasiostomum* Rchb. – (Фл. УРСР, 1953), 1.
 Альдрованда пухирчаста – *Aldrovanda vesiculosa* L. – (Фл. УРСР, 1953), 0, ЧКУ, Берн.
 Анемона лісова – *Anemone sylvestris* L. – (!), 4.
 Арум Бессера – *Arum besselianum* Schott – (Фл. УРСР, 1950), 0.
 Аспленій волосовидний – *Asplenium trichomanes* L. – (!), 3.
 Аспленій германський – *A. x alternifolium* Wulfen (*A. germanicum* Weis) – (Фл. УРСР, 1938), 3.
 Аспленій північний – *A. septentrionale* (L.) Hoffm. – (!), 3.
 Астрагал австрійський – *Astragalus austriacus* Jacq. – (Фл. УРСР, 1954), 2.
 Астрагал борозенчастий – *A. sulcatus* L. – (Фл. УРСР, 1954), 1.
 Астрагал мінливий – *A. varius* S. G. Gmel. – (!), – 2.
 Астрагал піщаний – *A. arenarius* L. – (Фл. УРСР, 1954), 2.
 Астрагал понтичний – *A. ponticus* Pall. – (Фл. УРСР, 1954), 3.
 Астрагал пухнастоквітковий – *A. pubiflorus* DC. – (Фл. УРСР, 1954), 0.
 Астрагал шерстистоквітковий – *A. dasyanthus* Pall. – (!), 2, ЧКУ, МСОП, ЄЧС.
 Астрагал шорсткий – *A. asper* Jacq. – (Фл. УРСР, 1954), – 3.
 Багатоніжка звичайна – *Polypodium vulgare* L. – (!), 3.
 Багаторядник Брауна – *Polystichum braunii* (Spencer) Fée – (!), 2.
 Багаторядник списовидний – *P. lonchitis* (L.) Roth – (Kw), 1.

Багаторядник шипуватий – *P. aculeatum* (L.) Roth – (!), 2.
 Баранець звичайний – *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et C. Mart. – (!, Канівський заповідник), 1, ЧКУ.
 Барвінок трав'янистий – *Vinca herbacea* Waldst. et Kit. – (ГЧКМ), 2.
 Белевалія сарматська – *Bellevalia sarmatica* (Pall. ex Georgi) Woronow – (ГЧКМ), 0.
 Біловус стиснутий – *Nardus stricta* L. – (Зл. Укр., 1977), 3.
 Білозір болотний – *Parnassia palustris* L. – (Фл. УРСР, 1953), 2.
 Бобівник трилистий – *Menyanthes trifoliata* L. – (!), 3.
 Брандушка різнокольорова – *Bulbocodium versicolor* (Ker-Gawl.) Spreng. – (!), 2, ЧКУ.
 Бруслина карликова – *Euonymus nana* Bieb. – (! ур. Холодний яр), 1, ЧКУ.
 Брусниця – *Vaccinium vitis-idaea* L. – (!, Михайлівський ліс), 1.
 Булатка довголиста – *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch – (!), 2, ЧКУ.
 Булатка червона – *C. rubra* (L.) Rich. – (Любченко, 1980), 0, ЧКУ.
 В'язіль стрункий – *Securigera elegans* (Pančić) Lassen (*Coronilla elegans* Pančić) – (Фл. УРСР, 1954), 0, ЧКУ.
 Валеріана пагононосна – *Valeriana stolonifera* Czern. – (Фл. УРСР, 1961), 4.
 Верба Старке – *Salix starkeana* Willd. – (Фл. УРСР, 1953), 0, ЧКУ.
 Верба лапландська – *S. lapponum* L. – (Фл. УРСР, 1952), 0.
 Верба чорнична – *S. myrtilloides* L. – (Фл. УРСР, 1953), 0, ЧКУ.
 Верес звичайний – *Calluna vulgaris* (L.) Hull – (!), 3.
 Вечорниці плакучі – *Hesperis tristis* L. – (Фл. УРСР, 1953), 4.
 Вириниця ставкова – *Callitriche stagnalis* Scop. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
 Вишня кущова – *Cerasus fruticosa* (Pall.) Woron. – (!), – 3.
 Вівсюнець пухнатий – *Helictotrichon pubescens* (Huds.) Pilg. – (!), 3.
 Вовче тіло болотне – *Potentilla palustris* (L.) Scop. (*Comarum palustre* L.) – (!), – 3.
 Вовчі ягоди пахучі – *Daphne cneorum* L. – (!), 2, ЧКУ.
 Вовчок голубий – *Phelipanche lanuginosa* (C. A. Mey) Soják (*Orobanchae caesia* Rchb.) – (!, ок. с. Сушки, Канівського р-ну), 3.
 Водяна сосонка звичайна – *Hippuris vulgaris* L. – (!), 3.
 Водяний горіх плаваючий – *Trapa natans* L. – (!), 3, ЧКУ, Берн.
 Водяний жовтець водний – *Batrachium aquatile* (L.) Dumort. – (!), 3.
 Водяний жовтець Піона – *B. rionii* (Lagger) Nyman – (!), 3.
 Воловик несправжньо-блідожовтий – *Anchusa pseudo-ochroleuca* Des.-Shost. – (!, ур. Холодний Яр), 4.
 Волошка заміщаюча – *Centaurea substituta* Czerep. – (Фл. УРСР, 1965), 3.

- Волошка несправжньофрігійська – *C. pseudophrygia* C. A. Mey – (!), 4.
- Волошка східна – *C. orientalis* L. – (Фл. УРСР, 1965), 3.
- Воронець колосистий – *Actaea spicata* L. – (!), 4.
- Вужачка звичайна – *Ophioglossum vulgatum* L. – (!), 3, ЧКУ.
- Гадюча цибулька занедбана – *Muscari neglectum* Guss. – (!), 3.
- Галатела волохата – *Galatella villosa* (L.) Rchb. (*Crinitaria villosa* (L.) Grossh.) – (Фл. УРСР, 1962), 3.
- Галатела двоквіткова – *G. biflora* (L.) Nees (С. Novopokrovskii Zefir.) – (Фл. УРСР, 1962), 3.
- Галатела звичайна – *G. linosyris* (L.) Rchb. (*Crinitaria linosyris* (L.) Less.) – (!), 3
- Гвоздика борова – *Dianthus pineticola* Kleop. (*D. fischerii* Spreng.) – (Фл. УРСР, 1952), 4.
- Гвоздика несправжньорозчепірена – *D. pseudosquarrosus* (Novak) Klok. – (!), 3.
- Гвоздика плоскозуба – *D. platyodon* Klok. – (Фл. УРСР, 1952), 4.
- Гвоздика стиснуточашечна – *D. stenocalyx* Juz. – (Фл. УРСР, 1952), 3.
- Герань темна – *Geranium phaeum* L. – (!), 3.
- Гіацинтік блідий – *Hyacinthella leucophaea* (C. Koch) Schug – (!), 3.
- Гірчак зміїний – *Bistorta officinalis* Delarbre (*Polygonum bistorta* L.) – (Фл. УРСР, 1952), 3.
- Глід український – *Crataegus ucrainica* Pojark. – (Фл. УРСР, 1954), – 3, МСОП, ЄЧС.
- Гніздівка звичайна – *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. – (!), 3, ЧКУ.
- Головачка уральська – *Cephalaria uralensis* (Murr.) Roem. et Schult. – (!), 3.
- Голокучник дубовий – *Gymnocaprium dryopteris* (L.) Newm. – (!), 1.
- Горицвіт весняний – *Adonis vernalis* L. – (!), 3.
- Гострокільник волосистий – *Oxytropis pilosa* (L.) DC. – (Фл. УРСР, 1954), – 3.
- Гребінник звичайний – *Cynosurus cristatus* L. – (Зл. Укр., 1977), 4.
- Гронянка багатороздільна – *Botrychium multifidum* (S. G. Gmel.) Rupr. – (KW), 1, Берн.
- Гронянка півмісяцева – *B. lunaria* (L.) Sw. – (!), 1, ЧКУ.
- Гронянка ромашколиста – *B. matricariifolium* A. Br. ex Koch – (!, Канівський заповідник), 1, Берн.
- Грушанка зеленоцвіта – *Pyrola chloranta* Sw. – (Фл. УРСР, 1957), 3.
- Грушанка круглолиста – *P. rotundifolia* L. – (!), 3.
- Грушанка мала – *P. minor* L. – (!), 3.
- Гусимець повислий – *Arabis pendula* L. – (Фл. УРСР, 1953), 4.
- Гусимець прямий – *A. auriculata* Lam. – (Фл. УРСР, 1953), 4.
- Дельфіній клиновидний – *Delphinium cuneatum* Stev. ex DC. – (!), 3.
- Деревій дрібноквітковий – *Achillea micrantha* Willd. – (Фл. УРСР, 1962), 3.
- Діфазіаструм сплюснутий – *Diphasiastrum complanatum* (L.) Holub – (!, Михайлівський ліс), 1, ЧКУ.
- Егоніхон фіолетово-голубий – *Aegonychon purpureo-caeruleum* (L.) Holub – (!), 2.
- Елізанта клейка – *Elisanthe viscosa* (L.) Rupz. – (!), 4.
- Еремогоне Біберштейна – *Eremogone biebersteinii* (Schlecht.) Holub – (!, Михайлівський ліс), 2.
- Еремогоне лучностепова – *E. micradenia* (P. Smirn.) Ikon. – (!, Михайлівський ліс), 2.
- Еремогоне скельна – *E. saxatilis* (L.) Ikon. – (!), 3.
- Ефедра двоколоскова – *Ephedra distachya* L. – (ГЧКМ), 2.
- Жабриця звивиста – *Seseli tortuosum* L. – (!), 4.
- Жабриця Палласа – *S. pallasii* Bess. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Живокіст кримський – *Symphyum tauricum* Willd. – (Фл. УРСР, 1957), 3.
- Жировик Лезеля – *Liparis loeselii* (L.) Rich. – (!), 3, ЧКУ, Берн.
- Жовтець багатолістий – *Ranunculus polyphyllus* Wald. et Kit. ex Willd. – (Фл. УРСР, 1953), 3.
- Жовтозілля арктичне – *Tephroseris palustris* (L.) Fourt. (*Senecio arcticus* Rupr.) – (Фл. УРСР, 1962), 4.
- Жовтозілля дніпровське – *Senecio borysthenticus* (DC.) Andr. – (!), 3, ЄЧС.
- Жовтозілля татарське – *S. tataricus* Less. – (!), 3.
- Жовтозілля Черняєва – *Tephroseris integrifolia* (L.) Holub. (*Senecio czernjaevii* Minder.) – (!), 3.
- Жовтозілля Швецова – *Senecio schvetzovii* Korsh. – (!), 3.
- Жовтушник лісовий – *Erysimum aureum* Bieb. (E. sylvaticum Bieb.) – (Фл. УРСР, 1953), 4.
- Залізник гібридний – *Phlomis hybrida* Zelen. – (ГЧКМ), 2, ЄЧС.
- Залізник колючий – *Ph. pungens* Willd. – (ГЧКМ), 3.
- Зимолобка зонтична – *Chimaphila umbellata* (L.) W. Barton – (!), 2.
- Зіглінгія лежача – *Sieglingia decumbens* (L.) Bernh. – (!, Михайлівський ліс), 2.
- Змієголовник Рюйша – *Dracocephalum ruyschiana* L. – (!), 3., Берн
- Зміївка болгарська – *Cleistogenes bulgarica* (Bornm.) Keng – (!), 3.
- Зозулинець блощичний – *Orchis coriophora* L. – (!), 3, ЧКУ.
- Зозулинець болотний – *O. palustris* Jacq. – (!), 3, ЧКУ.
- Зозулинець жилкуватий – *O. nervulosa* Sakalo – (Фл. УРСР, 1950), 0, ЧКУ.
- Зозулинець обпалений – *O. ustulata* L. – (Фл. УРСР, 1950), 0, ЧКУ.
- Зозулинець рідкоквітковий – *O. laxiflora* Lam. – (!, окол. с. Хрещатик Черкаського р-ну), 3, ЧКУ.
- Зозулинець салеповий – *O. morio* L. – (!, окол. с. Тубільці Черкаського р-ну), 0, ЧКУ.
- Зозулинець шоломоносний – *O. militaris* L. – (!), 2, ЧКУ.
- Зозуліні сльози яйцевидні – *Listera ovata* (L.) R. Br. – (!), 3, ЧКУ.
- Золототисячник болотний – *Centaurium uliginosum* (Waldst. et Kit.) G. Beck et Ronn. – (Фл. УРСР, 1957), 3.

- Золототисячник гарний – *C. pulchellum* (Sw.) Druce – (Фл. УРСР, 1957), 3.
- Зубниця п'ятилиста – *Dentaria quinquefolia* Bieb. – (!), 2.
- Їжача голівка маленька – *Sparganium minimum* Wallr. – (Фл. УРСР, 1940), 0.
- Каламінта м'ятлиста – *Calamintha menthifolia* Host – (Фл. УРСР, 1960), 4.
- Кальдезія білозоролиста – *Caldesia parnassifolia* (L.) Parl. – (KW), 0, Берн.
- Камфоросма однорічна – *Camphorosma annua* Pall. – (Фл. УРСР, 1952), 4.
- Катран татарський – *Crambe tatarica* Sebeok. – (Фл. УРСР, 1953), 2.
- Каулінія мала – *Caulinia minor* (All.) Coss. et Germ. (*Najas minor* All.) – (!), 3.
- Кермек замшевий – *Limonium alutaceum* (Stev.) O. Kuntze – (ГЧКМ), 3.
- Кизил – *Cornus mas* L. – (!), 3.
- Кизильник черноплідний – *Cotoneaster melanocarpus* Fisch. ex Blytt – (!), – 4.
- Клокичка периста – *Staphylea pinnata* L. – (Фл. УРСР, 1955), 0, ЧКУ.
- Клопогін європейський – *Cimicifuga europaea* Schi pez. – (Фл. УРСР, 1953), 2.
- Ковила волосиста – *Stipa capillata* L. – (!), 3, ЧКУ.
- Ковила дніпровська – *S. borysthena* Klok. ex Prokud. – (!), 3, ЧКУ.
- Ковила пірчаста – *S. pennata* L. (*S. joannis* Celak.) – (!), 2, ЧКУ.
- Ковила пухнатолиста – *S. dasyphylla* (Lindem.) Trautv. – (Зл. Укр., 1977), 0, ЧКУ, МСОП.
- Козельці українські – *Tragopogon ukrainicus* Antemez. – (!), 3, ЄЧС.
- Козлятник лікарський – *Galega officinalis* L. – (!), – 3.
- Колосняк чорноморський – *Leymus sabulosus* (Bieb.) Tzvel. – (Зл. Укр., 1977), 2.
- Комиш лежачий – *Scirpus supinus* L. – (Фл. УРСР, 1940), 3.
- Комиш черноплідний – *Scirpus melanospermus* C. A. Mey. – (!), 3.
- Комонник лучний – *Succisa pratensis* Moench – (!, Болото Ірдинь), 3.
- Конюшина дніпровська – *Trifolium borysthenicum* Grun. – (Фл. УРСР, 1954), 1.
- Конюшина люпинова – *T. lupinaster* L. – (Фл. УРСР, 1954), 1.
- Конюшина темно-каштанова – *T. spadiceum* L. – (Фл. УРСР, 1954), 1.
- Конюшина червонувата – *T. rubens* L. – (Фл. УРСР, 1954), 1.
- Коральковець тричінадрізаний – *Corallorhiza trifida* Chatel. – (Фл. УРСР, 1950), 0, ЧКУ.
- Коручка болотна – *Eripactis palustris* (L.) Crantz – (!), 3, ЧКУ.
- Коручка темночервона – *E. atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Schult. – (!), 3, ЧКУ.
- Коручка широколиста – *E. helleborine* (L.) Crantz – (!), 4, ЧКУ.
- Косарики тонкі – *Gladiolus tenuis* Bieb. – (!), 3, ЧКУ.
- Котячі лапки дводомні – *Antennaria dioica* (L.) Gaertn. – (!), 3.
- Кремена несправжня – *Petasites spurius* (Retz.) Reichenb. – (!), 3.
- Кропива київська – *Urtica kioviensis* Rogov – (!, болото Ірдинь), 3.
- Кульбаба Клокова – *Taraxacum klokovii* Litvinenko – (Фл. УРСР, 1965), 3.
- Купальниця європейська – *Trollius europaeus* L. – (Фл. УРСР, 1953), 1.
- Кушир плоскоостий – *Ceratophyllum pentacanthum* Haunald – (!, Канівський заповідник), 2.
- Латаття біле – *Nymphaea alba* L. – (!), 4.
- Латаття сніжно-біле – *N. candida* C. Presl – (!), 4.
- Латук стріловидний – *Lactuca quercina* L. – (!), 4.
- Лемботропіс чорніючий – *Lembotropis nigricans* (L.) Griseb. – (Фл. УРСР, 1954), – 3.
- Леопольдія тонкоцвіта – *Leopoldia tenuiflora* Heldr. – (ГЧКМ), 2.
- Лепешняк дібровний – *Glyceria nemoralis* (Uechtr.) Uechtr. et Koern. – (Зл. Укр., 1977), 3.
- Лепешняк тростиновий – *G. arundinacea* Kunth – (Зл. Укр., 1977), 3.
- Лікоподієлла заплавна – *Lycopodiella inundata* (L.) Holub – (!), 2, ЧКУ.
- Лілія лісова – *Lilium martagon* L. – (Фл. УРСР, 1950), 3, ЧКУ.
- Ломиніс цілолистий – *Clematis integrifolia* L. – (!), 2.
- Лунарія оживаюча – *Lunaria rediviva* L. – (Фл. УРСР, 1953), 3, ЧКУ.
- Любка дволиста – *Platanter bifolia* (L.) Rich – (!), 3, ЧКУ.
- Любка зеленоквіткова – *P. chlorantha* (Cust.) Reichenb. – (Фл. УРСР, 1950), 0, ЧКУ.
- Льон австрійський – *Linum austriacum* L. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Льон жовтий – *L. flavum* L. – (!), 3.
- Льон шорсткий – *L. hirsutum* L. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Льоноруський – *Linaria ruthenica* Blonski – (Фл. УРСР, 1960), 4.
- Льоноруський солодкий – *L. dulcis* Klok. – (Фл. УРСР, 1960), 4.
- Льонолижник безприквітковий – *Thesium ebracteatum* Haune – (!, Канівський заповідник), 2, Берн.
- Льонолижник льонолистий – *Th. linophyllum* L. – (Фл. УРСР, 1952), 0.
- Маренка пахуча – *Asperula graveolens* Bieb. Et Schult. – (!), 3.
- Маріскус гачкуватий – *Mariscus hamulosus* Hoop. (*Dichostilis hamulosa* (Bieb.) Nees) – (!), 3.
- Маточник болотний – *Ostericum palustre* (Besser) Besser (*Angelica palustris* (Bess.), Hoffm.) – (!), 3, Берн.
- Медова трава шерстиста – *Holcus lanatus* L. – (Зл. Укр., 1977), 3.
- Мигдаль низький – *Amygdalus nana* L. – (!), 4.
- Мінуарція гладеньконасінна – *Minuartia leiosperma* Klok. – (!), 3.
- Мінуарція скупчена – *M. glomerata* (Bieb.) Degen – (Фл. УРСР, 1952), 4.
- Молодило руське – *Sempervivum ruthenicum* Schnittsp. et C. V. Lehm. – (!), 3.
- Молочай гранчастий – *Euphorbia angulata* Jacq. – (Фл. УРСР, 1955), 3.

- Молочай Каленіченка – *E. kaleniczenkoi* Czern. – (!), 4.
 Молочай мигдалевидний – *E. amygdaloides* L. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
 Молочай тонкий – *E. subtilis* Prokh. – (Фл. УРСР, 1955), 4.
 Молого дрібненька – *Mollugo cerviana* (L.) Ser. – (Фл. УРСР, 1952), 4.
 Наперстянка великоцвіта – *Digitalis grandiflora* Mill. – (!), 3.
 Незабудка Попова – *Myostis popovii* Dobrocz. – (!, Канівський заповідник), 3.
 Незабудка українська – *M. ucrainica* Gzern. – (!), 4.
 Неотіанта каптурувата – *Neottianthe cucullata* (L.) Schlechter – (Фл. УРСР, 1950), 0, ЧКУ.
 Нечуйвітер могутній – *Hieracium robustum* Fries – (!, ок. с. Бересняги, Канівського р-ну), 2.
 Нечуйвітер отруйний – *H. virosum* Pall. – (!), 3.
 Образки болотні – *Calla palustris* L. – (!), 3.
 Одноквітка звичайна – *Moneses uniflora* (L.) A. Grey – (Фл. УРСР, 1957), 0.
 Омела австрійська – *Viscum austriacum* (Wiesb.) Vollm. – (!, Михайлівський ліс), 3.
 Ортілія однобока – *Orthilia secunda* (L.) Hous – (!), 3.
 Осока багнова – *Carex limosa* L. – (Фл. УРСР, 1940), 2.
 Осока Буека – *C. buekii* Wimmer – (!), 3.
 Осока волотиста – *C. paniculata* L. – (!), 3.
 Осока гірська – *C. montana* L. – (Фл. УРСР, 1940), 3.
 Осока дводомна – *C. dioica* L. – (Фл. УРСР, 1940), 0.
 Осока житня – *C. secalina* Wahlenb. – (Фл. УРСР, 1940), 3.
 Осока кореневищна – *C. rhizina* Blytt ex Lindbl. – (!, Канівський заповідник), 1.
 Осока короткошия – *C. brevicollis* DC. – (Фл. УРСР, 1940), 3.
 Осока низька – *C. humilis* Leys. – (!), 3.
 Осока остюкова – *C. atherodes* Spreng. – (!), 4.
 Осока приземкувата – *C. supina* Wahlenb. – (!, Канівський заповідник), 3.
 Осока просовидна – *C. panicea* L. – (!), 3.
 Осока пухнатоплота – *C. lasiocarpa* Ehrh. – (!), 3.
 Осока тонкокорневищна – *C. chordorrhiza* Ehrh. – (Фл. УРСР, 1940), 0.
 Осока трясучковидна – *C. brizoides* L. – (Фл. УРСР, 1940), 0.
 Осока ячменевидна – *C. hordeistichos* Vill. – (!), 3.
 Осот істівний – *Cirsium esculentum* (Siev.) C. A. Mey. – (!), 4.
 Пальчатокорінник м'ясочервоний – *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo – (!), 3, ЧКУ.
 Пальчатокорінник травневий – *Dactylorhiza majalis* (Reichend.) P. F. Hunt et Summerhayes – (!), 3, ЧКУ.
 Перестріч гребінчастий – *Melampyrum cristatum* L. – (!), 4.
 Перстач білий – *Potentilla alba* L. – (!), 3.
 Перстач прямостоячий – *P. erecta* (L.) Rausch. – (!), 4.
 Пірій видовжений – *Elytrigia elongata* (Host) Nevski – (!), 3.
 Півники борові – *Iris pineticola* Klok. – (!), 2, ЧКУ
 Півники злаколисті – *I. graminea* L. – (Фл. УРСР, 1950), 2.
 Півники карликові – *I. pumila* L. – (!), 2.
 Півники сибірські – *I. sibirica* L. – (!), 3.
 Півники угорські – *I. hungarica* Waldst. et Kit. – (!), 3.
 Під'ялинник звичайний – *Monotropa hypopitys* L. (*Hypopitys monotropa* Crantz) – (!), 3.
 Підлісник європейський – *Sanicula europaea* L. – (!, Канівський заповідник), 3.
 Підсніжник звичайний – *Galanthus nivalis* L. – (!), 3, ЧКУ.
 Підсніжник складчастий – *G. plicatus* M. Bieb. (!, ур. Холодний яр), ЧКУ, 1
 Плавушник болотний – *Hottonia palustris* L. – (!), 3.
 Плаун булавовидний – *Lycopodium clavatum* L. – (!), 3.
 Плаун річний – *L. annotinum* L. (Фл. УРСР, 1938), 1, ЧКУ
 Подорожник найбільший – *Plantago maxima* Juss. ex Jacq. – (!), 4.
 Поросинець плямистий – *Hypochoeris maculata* (L.) (*Achyrophorus maculatus* Scop.) – (!), 4.
 Проліска сибірська – *Scilla sibirica* Haw. – (!), 3.
 Пухирник малий – *Utricularia minor* L. – (!, окол. с. Пекарі Канівського р-ну), 2.
 Пухівка вузьколиста – *Eriophorum angustifolium* Honck. – (!), 2.
 Пухівка піхвова – *E. vaginatum* L. – (Фл. УРСР, 1940), 1.
 Пухівка струнка – *Eriophorum gracile* Koch – (Фл. УРСР, 1940), 1.
 Пухівка широколиста – *Eriophorum latifolium* Horpe – (Фл. УРСР, 1940), 3.
 Радіола льоновидна – *Radiola linoides* Roth – (!), 4.
 Ранник весняний – *Scrophularia vernalis* L. – (!, Канівський заповідник), 3.
 Рдесник альпійський – *Potamogeton alpinus* Balb. – (!, Канівський заповідник), 2.
 Ринхоспора біла – *Rhynchospora alba* (L.) Vahl – (Фл. УРСР, 1940), 0.
 Рівноплідник рутвицелистий – *Isopyrum thalictroides* L. – (Фл. УРСР, 1953), 3.
 Росичка круглолиста – *Drosera rotundifolia* L. – (Фл. УРСР, 1953), 0.
 Руслиця звичайна – *Elatine hydropiper* L. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
 Руслиця мокрична – *E. alsinastrum* L. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
 Рутвиця орликолиста – *Thalictrum aquilegifolium* L. – (ГЧКМ), 3.
 Рябчик малий – *Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult. – (!, Катеринопіль), 3, ЧКУ
 Рябчик руський – *F. ruthenica* Wikstr. – (Фл. УРСР, 1950), 2, ЧКУ.
 Ряска горбата – *Lemna gibba* L. – (!), 3.
 Ряст Маршала – *Corydalis marshalliana* Pers. – (!), 3.
 Ряска Буше – *Ornithogalum boucheanum* (Kunth) Aschers. – (Фл. УРСР, 1950), 1, ЧКУ.
 Сальвінія плаваюча – *Salvinia natans* (L.) All. – (!), 3, ЧКУ, Берн.
 Серпій увічаний – *Serratula coronata* L. – (Фл. УРСР, 1965), 3.
 Синюха голуба – *Polemonium caeruleum* L. – (Фл. УРСР, 1957), 1.

- Синяк руський – *Echium russicum* J. F. Gmel. – (!, ок с. Бересняги, Канівського р-ну), 1.
- Ситничок паннонський – *Juncellus pannonicus* (Jacq.) Clarke – (Фл. УРСР, 1940), 3.
- Скабіоза українська – *Scabiosa ucrainica* L. – (Фл. УРСР, 1961), 3.
- Скополія карніолійська – *Scopolia carniolica* Jacq. – (!), 1, ЧКУ.
- Скорзонера пурпурова – *Scorzonera purpurea* L. – (!), 3.
- Скорзонера роздільнолиста – *S. laciniata* L. – (Фл. УРСР, 1965), 3.
- Скритниця колюча – *Crypsis aculeata* (L.) Ait. – (!), 3.
- Скритниця схенусовидна – *C. schoenoides* (L.) Lam. – (!), 3.
- Смикавець Мікелі – *Cyperus michelianus* Link. – (!), 3.
- Смодвь Любименка – *Peucedanum alsaticum* L. (incl. *P. lubimenkoanum* Kotov.) – (!), 3.
- Смодвь піскова – *Taeniopetalum arenarium* (W. et K.) (*Peucedanum arenarium* W. et K. incl. *P. borysthenticum* Klok.) – (!), 3.
- Смодвь широколиста – *Peucedanum latifolium* DC. (*P. macrophyllum* Schischk.) (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Солодка щетиниста – *Glycyrrhiza echinata* L. – (Фл. УРСР, 1954), 3.
- Сон великий – *Pulsatilla grandis* Wenderoth. – (Фл. УРСР, 1953), 2, ЧКУ, Берн.
- Сон чорніючий – *P. pratensis* (L.) Mill. – (!), 3, ЧКУ.
- Сон широколистий – *P. patens* (L.) Mill. – (!), 3, Берн.
- Стародуб пруський – *Laserpitium pruthenicum* L. – (!), 3.
- Стародуб широколистий – *L. latifolium* L. – (Фл. УРСР, 1955), 2.
- Страусове перо звичайне – *Matteucia struthiopteris* (L.) Tod. – (KW), 0.
- Суховершки великоквіткові – *Prunella grandiflora* (L.) Scholl. – (Фл. УРСР, 1960), 2.
- Таволга звіробоелиста – *Spiraea hypericifolia* L. – (Фл. УРСР, 1954), 2.
- Таволга Литвинова – *S. litwinowii* Dobrocz. – (!), 2.
- Тетрагонолобус морський – *Tetragonolobus maritimus* (L.) Roth – (Фл. УРСР, 1954), 4.
- Тирлич звичайний – *Gentiana pneumonanthe* L. – (!), 3.
- Тирлич хрещатий – *G. cruciata* L. – (!), 2.
- Тонконіг розсунутий – *Poa remota* Forsell. – (Зл. Укр., 1977), 3.
- Тринія Китайбея – *Trinia kitaibelii* Bieb. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Трищитинник сибірський – *Trisetum sibiricum* Rupr. – (Зл. Укр., 1977), 1.
- Тростяниця кострицевидна – *Scolochloa festucacea* (Willd.) Link. – (Зл. Укр., 1977), 3.
- Тюльпан дібровний – *Tulipa biebersteiniana* Schult. et Schult. fil. (incl. *Tulipa quercetorum* Klok. et Zoz) – (!), 3, ЧКУ.
- Ферульник лісовий – *Ferulago sylvatica* (Bess.) Reichenb. – (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Ферульник шишкоягодоносний – *Ferulago galbanifera* (Mill.) Koch – (Фл. УРСР, 1955), 2.
- Фіалка гола – *Viola rupestris* F. W. Schmidt – (!), 3.
- Фіалка зроста – *V. accrescens* Klok. – (!), 2.
- Фіалка Лавренка – *V. lavrenkoana* Klok. – (KWU), 2, ЄЧС.
- Фіалка пагорбкова – *V. collina* Bess. – (Фл. УРСР, 1955), 4.
- Фіалка персиколиста – *V. persicifolia* Schreb. (*V. stagnina* Kit.) – (!), 3.
- Хамарбія болотна – *Hammarbya paludosa* (L.) O. Kuntze – (Гловацька, 1950), 0, ЧКУ.
- Хвощ великий – *Equisetum telmateia* Ehrh. – (Фл. УРСР, 1938), 0.
- Хвощ галузистий – *E. ramosissimum* Desf. – (!), 3.
- Хвощ зимуючий – *E. hyemale* L. – (!), 3.
- Хвощ рябий – *E. variegatum* Schleich. ex Web. et Mohr – (Фл. УРСР, 1938), 4.
- Холодок морський – *Asparagus maritimus* (L.) Mill. (*A. levinae* Klok.) – (Фл. УРСР, 1950), 3.
- Холодок тонколистий – *A. tenuifolius* Lam. – (!), 3.
- Ценолофій оголений – *Cenolophium denudatum* (Hornem.) Tutin – (Фл. УРСР, 1955), 3.
- Цибуля ведмежа – *Allium ursinum* L. – (!), 3, ЧКУ.
- Цибуля гірська – *A. senescens* L. subsp. *montanum* (Fr.) Holub – (Фл. УРСР, 1950), 2.
- Цибуля жовтіюча – *A. flavescens* Bess. – (Фл. УРСР, 1950), 2.
- Цибуля крапчаста – *A. guttatum* Stev. – (!, ур. Холодний Яр), 2.
- Цибуля Пачоського – *A. paczoskianum* Tuzs. – (Фл. УРСР, 1950), 2, Берн.
- Цибуля передбачена – *A. praescissum* Reichend. – (!, ок с. Сушки, Канівський р-н), 2.
- Цирцея альпійська – *Circaea alpina* L. – (Фл. УРСР, 1955), 2.
- Частуха злаковидна – *Alisma gramineum* Lej. – (Фл. УРСР, 1940), 3.
- Частуха ланцетна – *A. lanceolatum* With. – (!), 3.
- Чебрець двовидний – *Thymus dimorphus* Klok. et Shost. – (Фл. УРСР, 1960), 3.
- Чебрець Черняєва – *Th. x tschernjajevii* Klok. et Shost. – (!), 3.
- Чемериця Лобелієва – *Veratrum lobelianum* Bernh. – (Фл. УРСР, 1950), 3.
- Чемериця чорна – *Veratrum nigrum* L. – (Фл. УРСР, 1950), 3.
- Чина біла – *Lathyrus pallescens* (Bieb.) C. Koch – (Фл. УРСР, 1954), 3.
- Чина паннонська – *L. pannonicus* (Jacq.) Garcke – (Фл. УРСР, 1954), 3.
- Чина ряба – *L. venetus* (Mill.) Wohlf. – (!, Канівський природний заповідник) – 2, ЧКУ.
- Чорниця – *Vaccinium myrtillus* L. – (!, ок. с. Ліпляве, Михайлівський ліс), 1.
- Шавлія австрійська – *Salvia austriaca* Jacq. – (Фл. УРСР, 1960), 3.
- Шавлія ефіопська – *S. aethiopsis* L. – (Фл. УРСР, 1960), 4.
- Шавлія поникла – *S. nutans* L. – (!), 3.
- Шафран сітчастий – *Crocus reticulatus* Stev. ex Adam – (!), 3, ЧКУ.
- Шолудивник болотний – *Pedicularis palustris* L. – (Фл. УРСР, 1960), 1.
- Шолудивник Кауфмана – *P. kaufmannii* Pinzg. – (!), 3.
- Шолудивник королівський – *P. sceptrum-carolinum* L. – (Фл. УРСР, 1960), 0, ЧКУ.
- Щавель водяний – *Rumex aquaticus* L. – (Фл. УРСР, 1952), 3.

Щавель український – *R. ucranicus* Fisch ex Spreng. – (!!), 3, ЄЧС.

Юринея вапнякова – *Jurinea calcarea* Klok. – (!!), 3.

Юринея верболиста – *J. salicifolia* Grun. – (!!), 3.

Юринея волошковидна – *J. cyanoides* (L.) Reichenb. (*J. pseudocyanoides* Klok.) – (!!), 3, Берн.

Ялівець звичайний – *Juniperus communis* L. – (!!), 2.

Таким чином, складений нами список нараховує 334 види судинних рослин, що становить близько 17% флори області. Серед них 60 охороняються в межах країни (ЧКУ), 14 включені в додаток I Бернської конвенції (Берн.), 7 – охороняються в Європі (ЄЧС), 3 – охороняються у всесвітньому масштабі (МСОП). Найбільш загрозливий стан мають 29 видів (категорія – 0), популяції більшості яких нині, очевидно, зникли. Щодо них доцільні заходи по обстеженню відомих з літератури місцезростань, розробка програми збереження їх локальних популяцій, репатріації популяцій окремих із них у природні ценози. Значна кількість видів (84) належать до 1-ї та 2-ї категорії і складають групу високого ризику. Щодо них актуальним є створення на територіях і природних урочищах, де вони зростають, відповідних форм заповідних об'єктів. Для решти 219 видів (категорії 3 і 4) першочерговим заходом щодо забезпечення охорони є організація моніторингу стану їх популяцій.

Література

- Бортняк М.М., Любченко В.М., Войтюк Ю.О. (1990): Рідкісні види флори Середнього Придніпров'я у флорі Михайлівського соснового лісу на Черкащині. - Укр. ботан. журн. 47 (4): 70-73.
- Бортняк М.М., Любченко В.М., Войтюк Ю.О., Голяченко Т.В. (1991): Флора Михайлівського соснового лісу на Черкащині. - Вісник Київ. ун-ту: хім.-біол. науки та науки про землю. 1: 44-50.
- Гловацька Є.Д. (1950, 1952): Флора Канівського біогеографічного заповідника та його околиць. - Тр. Канівського біогеографічного заповідника. 8: 21-45; 10: 45-73.
- Зеров Д.К. (1924): До флори Черкаської округи (Кол. Черкаський та Чигиринський повіти). - Вісн. Київськ. бот. саду. 1: 5-26.
- Зеров К.К. (1976): Формирование растительности и зарастание водохранилищ Днепровского каскада. Киев: Наук. думка. 1-141.
- Злаки України / Прокудін Ю.Н., Вовк А.Г., Петрова О.А., Єрмоленко Е.Д., Верниченко Ю.В. К.: Наук. думка, 1977. 1-518.
- Кагало О.О., Сичак Н.М. (2002): Рідкісні, зникаючі та інші види судинних рослин Львівської області (Україна), які потребують охорони. - Наукові основи збереження біотичної різноманітності. 4: 47-58.
- Клеопов Ю.Д. (1928): Рештки степової рослинності в Черкаській окрузі. - Охорона пам'яток природи на Україні. 2: 37-49.
- Клеопов Ю.Д. (1929): Доповнення до флори Черкащини. - Вісн. Київськ. бот. саду. 9: 3-17.
- Конішук В.В. (2004): Нові місцезнаходження рідкісних рослин у Черемському природному заповіднику. - Запов. справа в Україні. 10 (1-2): 18-23.
- Корелякова И.Л. (1977): Растительность Кременчугского водохранилища. Киев: Наук. думка. 1-200.
- Куземко А.А. (2000): Рослинний покрив долини нижньої течії р. Рось та шляхи його збереження. - Укр. ботан. журн. 57 (5): 523-533.
- Куземко А.А. (2002): Охорона флори і рослинності долини річки Рось. - Укр. ботан. журн. 59 (5): 569-577.
- Кучерява Л.Ф. (1983): Флора высших водных и прибрежно-водных макрофитов Каневского заповедника и ее охрана. - Охрана, изучение и обогащение растительного мира. 10: 19-32.
- Любченко В.М. (1980): Нові місцезростання рідкісних орхідних (Orchidaceae) в Середньому Придніпров'ї. - Укр. ботан. журн. 37 (1): 9-18.
- Моляка О.Н. (1961): Флора і рослинність річки Рось долини річки Рось і її приток. - Автореф. дис. ... канд. біол. наук. К. 1-16.
- Определитель высших растений Украины. Киев: Наук. думка, 1987. 1-546.
- Пачоский И.К. (1886): Очерк флоры окрестностей г. Умани Киевской губернии. - Зап. Киев. об-ва естествоиспытателей. 8 (1-2): 371-436.
- Пачоский И.К. (1905) 1906: Ботаническая экскурсия в Чигирин Киевской губернии. - Тр. Бот. сада Юрьевск. ун-та. 6 (2).
- Підоплічко М.М. (1926): Матеріали до флори Звенигородщини. - Укр. ботан. журн. 3: 21-28.
- Собко В.Г., Косенко І.С. (2001): Рідкісні та зникаючі види рослин Черкаської області. (Сторінками Червоної книги України). Київ: Фітосоціоцентр. 1-211.
- Толмачев А.И. (1974): Введение в географию растений. Ленинград: Ленингр. ун-т. 1-244.
- Фінн В.О. (1924): До флори Уманщини. - Укр. ботан. журн. 2: 7-18.
- Флора УРСР. Київ: АН УРСР, 1938-1965. Т. 1-12.
- Чопик В.І., Бортняк М.М., Войтюк Ю.О., Погребенник В.П., Кучерява Л.Ф., Нечитайло В.А., Любченко В.М., Шевчик В.Л. (1998): Конспект флори Середнього Придніпров'я. Судинні рослини. - Київ: Фітосоціоцентр. 1-137.
- Чорна Г.А. (2002): Флора вільшняків верхів'я р. Сороки (басейн р. Південного Бугу). - Ю.Д. Клеопов та сучасна ботанічна наука. Мат-ли читань, присвяч. 100-річчю з дня народж. Ю.Д. Клеопова (Київ, 10-13 листопада 2002 р.). 403-407.
- Шевчик В.Л., Сенчило О.О., Воробйов Є.О., Кондратюк І.М. (1997): Рослинність північно-західної частини болота Ірдинь. - Укр. фітоцен. зб. Київ. Сер. А. 1 (6): 92-100.
- Шевчик В.Л., Соломаха В.А., Войтюк Ю.О. (1996): Синтаксономія рослинності та список флори Канівського природного заповідника. - Укр. фітоцен. зб. Київ. Сер. Б. 1: 1-120.
- Яната Н.О. (1912): Опис рослин, зібраних д. Громегою в Черкаському повіті на Київщині. - Збірн. прир.-техн. секції Укр. наук. тов-ва. 2: 109-154.
- Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. (1999): Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. Kiev. 1-346.

ЗНИКЛІ ТА ЗНИКАЮЧІ ВИДИ ФЛОРИ БУКОВИНСЬКОГО ПРИКАРПАТТЯ

А.І. Токарюк, І.І. Чорней

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

Extinct and critically endangered species of flora of the Bukovinian Precarpathians. - Tokaryuk A.I., Chorney I.I. - Nature Reserves in Ukraine. 12 (1): 17-25. - On the basis of generalization of the literal sources, herbarium materials and own research verified list of rare plants species of the Bukovinian Precarpathians, which is according to the existing categorization of IUCN evaluated as Extinct and Critically Endangered species. Measures regarding the protection of the representative location of growing Critically Endangered species are proposed.

Відомо, що саме рідкісні та зникаючі види значною мірою допомагають з'ясувати закономірності іс-

торії, динаміки й еволюції флори та рослинності. Зникнення або поява у складі флор нових видів відбуваєть-